

VERS. 12. — *Nox præcessit...*; *Syr.*: *jam nox præterit*; dies verò...; totam hujus vite tempus nox est; æternitas dici comparatur. *Igitur nox præcessit, præterit*, id est, ad finem prope ratam; mundus transit et concupiscentia ejus; *dies autem appropinquavit*, id est, adest æternitas semper duratura; *abdicamus ergo opera tenebrarum*, id est, peccata; mundana, transitoria et ferè transita, seu præterita contemnamus, reliquamus.

Indeamur arma lucis, id est, arma fulgentia, bona et sancta opera, quæ sunt et indumenta quibus tegimur; et arma quibus protegimur contra nostre salutis hostes. *Æterna*, semper manentia diligamus, sectemur. Vel etiam potest dici cum Theodoro: Quòd totum tempus quod Incarnationem præcessit, nox fuit; tempus ignorantie fuit; tempus verò ab Incarnatione, dies est; ortus est sol justitiæ. Hinc fideles hortatur Apostolus ad opera lucis, ad vitam evangelicam, seu, ut ait in cap. 12, v. 2: *Reformamini in novitate sensus*.

VERS. 13. — *Sicut in die honestè ambulemus...*, id est, et quia dies est, ut dixi, sive intelligas, quia ortus est sol justitiæ, sive quia æternitatis dies appropinquat. *Ambulemus* decenter compositi, sicut faciunt illi qui in publicum prodeunt, id est, opera faciamus quæ lucem non reformident.

Non in conversationibus et ebrietatibus... Tria præcipue fugiamus opera tenebrarum, scilicet conversationes et comotationes, id est, epulas, quæ fiant tantum voluptatis et gulæ causâ; unde ebrietatis sunt

titudini æternæ accedimus nunc, quam cum credere incipimus.

VERS. 12. — *Nox præcessit*. Nox hujus seculi plena tenebris errorum et peccatorum longè jam progressa est, ad finem prope ratam, ac ferè jam præterit.

Dies autem appropinquavit, id est, tempus expectate salutis et gloriæ, quod est perpetua dies sine nocte, expers errorum et peccatorum, jam prope accessit, propinquum est, instat, non longè abest.

Abdicamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis. Abdicenda sunt nobis opera noctis et tenebrarum, id est, peccata quæ lucem fugiunt, quæ quæ malè agunt, odit lucem, Joan. 3; et assumenda sunt arma lucis, id est, bona opera, quæ clarè die sine pudore possunt ostendi.

VERS. 13. — *Sicut in die honestè ambulemus*, quoniam dies jam affulget, quæ luce sua omnia detegit: honestè, compositè, decenter ambulandum, conversandum nobis est.

Non in conversationibus et ebrietatibus. Conversationes sunt conviviva, quæ non honestatis, sed gulæ causâ fiunt.

Non in cubilibus et impudicitibus, hoc est, non in fornicationibus, quæ fiunt in cubilibus et fornicibus. Est metonymia. *Et impudicitibus*, id est, aliis fornicioribus speciebus libidinis; Græcè enim est *lascivia*, id est pollutantur libido.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad praxim reducenda.

1° Ex primis versibus disco christianum modum reges, principes, magistratus, quemcumque publicâ auctoritate præditum honorandi. Attende à quo sit illorum potestas, ob quid; et ideò quid sint per respectum ad Deum. Princeps, rex à Deo institutus, sub

mentem alienant, et ad libidinem et alia vitia provocant; libidinum spurcitas, quæ in cubilibus fiunt, et alias quascumque lascivias; invidias atque contentiones pro honoribus assequendis. Græcè, *non in fite et amulatione*. Hic præcipue tria vitiorum capita tanguntur fugienda: gula, libido, ambitio. Primum abutitur bonis externis; secundum bonis corporis; tertium anime bonis. Ex ebrietate et impudicitia quæ mala sequantur, vide apud D. Chrysostomum, hic.

VERS. 14. — *Sed induimini Dominum Jesum Christum*. Hæc metaphorâ frequenter utitur Apostolus, Gal. 8; Eph. 4, 6; Coloss. 3, et 1 Thessal. 5. Sed ipsum Dominum Jesum Christum, omnesque ejus virtutes in animo vestro sic imprimite, eumque sic imitami moribus vestris, ut solus in vobis videatur Christus, sicut in homine vestito, sola vestis appareat. Seu Christi Spiritus et gratia vos intus ita repleat, ut ejus virtutes, quasi habitus, vos externis cooperiant; et videamini ipse Christus esse.

Et ne carnis curam...; *Syr.*: *Et ne solliciti sitis carnis vestræ ad concupiscentias*; Græcè, *in desideria*, id est, ne corpori vestro prospiciatis mollior et delicata, ad explenda, scilicet, illius desideria et voluptates. Quasi diceret, Christum induti, carni seu corpori providete tantum ad sanitatem, non ad luxum et voluptatem; sed totam vestram diligentiam ad spiritualia curanda insumite. Ita ferè D. Chrysostomus. Non prohibet Paulus quominus corpori provideatur ad sanitatem, sed ne indulgeatur ad voluptatem; sic alienum est ut vivat et valeat; non ut lasciviat.

Non in contentione, et amulatione. Contentio est concertatio pro gloriâ et honore, cui semper conjuncta est amulatio, id est, invidia boni alieni.

VERS. 14. — *Sed induimini Dominum Jesum Christum*, ut scilicet Jesus, id est, Jesu spiritus, gratia, virtus, vita in vobis eleveant. Induimini ergo et ornate vos Christi virtutibus: maxime ut externâ vitæ et professione, quasi veste agnoscat omnes vos esse servos Christi; ita S. Chrysost. Christum induere, est Christi virtutes in se exprimere. idque copiosè et perfectè. Induere Christum, est undique in nobis per sanctimoniam et mansuetudinem Christum in nobis concipere esse. Homo enim indutus id esse videtur, quod indutus est: appareat itaque in nobis Christus, ait Chrysostomus.

Et carnis curam ne feceritis in desiderijs, ad explenda desideria, seu cupiditates. Non simpliciter prohibet curam seu providentiam carnis, id est, corporis, cum ipse alibi dicat: *Nemo carnem suam unquam odio habuit, sed nutrit et fovet eam*, Ephes. 3; verum prohibet, ne carnis curam agamus in desiderijs, id est, ad satisfaciendum concupiscentiis et voluptatibus carnis. Quod faciunt qui prætextu curandi corporis delicatias et voluptates sibi indulgent.

Deò constitutus, omnibus major, solo Deo minor, ait Tertullianus, Dei vicarius et minister, ut homo præsit publico. Hinc ipsi debetur honor, reverentia, obedientia; et qui sub hoc respectu regem honorat, Deum honorat; qui verò spernit, spernit et Deum, itaque

simil humane et divine majestatis reus. Vide versus 1, 2, 3, 4, 5, 6.

2° Ex v. 8 disco charitatis debimur; perpetuum est et semper solubile; semper solvitur, et semper debetur; in quo differt à ceteris omnibus debitis. Attende itaque ad perpetuò solvendum, quod perpetuò debes: solve autem libenter quod te solventem ditabit, et eò amplius ditabit, quò promptius, largius et liberalitè solveris.

Hæc virtus omnes virtutes includit, omnia vitia destruit; ex uno latere habet abstinentiam à malo, ait D. Chrysostomus: malum enim non operatur; ex altero habet efficacem honorum operationem: *plentudo*, seu consummatio, *legis dilectio*.

3° Ex v. 12, ne in peccatis dormias unquam, aut in via salutis torpescas, recordare frequenter horum Apostoli verborum: *Hora est jam nos de somno surgere*. Ecco clabitur vita, mors instat, adest æternitas.

CAPUT XIV.

1. Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.

2. Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino infirmus est, olus manducet.

3. Is qui manducat non manducantem non spernat: et qui non manducat manducantem non judicat. Deus enim illum assumpsit.

4. Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem; potens est enim Deus statuere illum.

5. Nam alius judicat diem inter diem; alius autem judicat omnem diem; unusquisque in suo sensu abundet.

6. Qui sapit diem, Domino sapit; et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo; et qui non manducat, Domino non manducat, et gratias agit Deo.

7. Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur.

8. Sive enim vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9. In hoc enim Christus mortuus est et resurrexit, ut et mortuorum et vivorum dominetur.

10. Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

11. Scriptum est enim: Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu; et omnis lingua confitebitur Deo.

12. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

13. Non ergo amplius invicem judicemus; sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14. Scio, et confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi et qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15. Si enim propter cibum frater tuus contristatur,

adest terribile judicium, æternitatis decisivum. fisdem utere verbis, ut ad bonum lucis, seu gratiæ usum, temetipsum excites. *Nox præcessit*; tempus ignorantie, tenebrarum, idololatriæ elapsus est. Ortus est sol justitiæ, ambulamus in die; ergo sicut in die, in mediâ luce honestè, sanctè vivamus coram Deo et hominibus.

Adhuc modicum lumen... Illo sanctè utamur, ad benè operandum; ecce nox in quâ non potero operari.

4° Ex v. 14 disco quid sit christianus ex D. Paulo: homo Christum indutus; intus Christi gratiâ et spiritu animatus; externis Christi virtutibus, sobrietate, castitate, humilitate, patientiâ, charitate indutus; homo in quo solus appareat Christus; homo qui dicere possit: *Vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Christus*.

Eheu! quando christianus ero? Christianus quasi alter Christus, et ego Christo rebellis.

CHAPITRE XIV.

1. Recevez avec charité celui qui est encore faible dans la foi, sans en venir avec lui à des contestations;

2. Car l'un croit qu'il lui est permis de manger de toutes choses; et l'autre, au contraire, qui est faible, ne mange que des légumes.

3. Que celui qui mange de tout, ne méprise pas celui qui n'ose manger de tout, et que celui qui ne mange pas de tout, ne condamne point celui qui mange de tout, puisque Dieu l'a reçu.

4. Qui êtes-vous, pour oser ainsi condamner le serviteur d'autrui? S'il tombe ou s'il demeure ferme, cela regarde son maître; mais le demeurera ferme, parce que Dieu est tout-puissant pour l'affermir.

5. De même, l'un met de la différence entre les jours; l'autre considère tous les jours comme égaux; que chacun abonde en son sens.

6. Celui qui distingue les jours, les distingue pour plaire au Seigneur; celui qui mange de tout, le fait pour plaire au Seigneur, car il rend grâces à Dieu; et celui qui ne mange pas de tout, le fait aussi pour plaire au Seigneur, et il rend aussi grâces à Dieu.

7. Car aucun de nous ne vit pour soi-même, et aucun de nous ne meurt pour soi-même.

8. Mais soit que nous vivions, c'est pour le Seigneur que nous vivons; soit que nous mourions, c'est pour le Seigneur que nous mourons. Soit donc que nous vivions, soit que nous mourions, nous sommes tous jours au Seigneur.

9. Car c'est pour cela même que Jésus-Christ est mort, et qu'il est ressuscité, afin d'acquiescer une domination souveraine sur les morts et sur les vivants.

10. Vous donc pourquoy condamnez-vous votre frère? ou vous, pourquoy méprisez-vous votre frère? Car nous comparerons tous devant le tribunal de Jésus-Christ.

11. Selon cette parole de l'Écriture: Je jure par moi-même, dit le Seigneur, que tout genou fléchira devant moi, et que toute langue confessera que je suis Dieu.

12. Ainsi chacun de nous rendra compte à Dieu de soi-même.

13. Ne nous jugeons donc plus les uns les autres; mais jugez plutôt que vous ne devez pas donner à votre frère une occasion de chute et de scandale.

14. Je sais, et je suis persuadé, selon la doctrine du Seigneur Jésus, que rien n'est impur de soi-même, et qu'il n'est impur qu'à celui qui le croit impur.

15. Si, en mangeant de quelque chose, vous attris-

jam non secundum charitatem ambulat; nisi cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

16. Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17. Non est enim regnum Dei, esca et potus; sed iustitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto:

18. Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus.

19. Itaque quæ pacis sunt, sectemur; et quæ edificationis sunt, in invicem custodiamus.

20. Noli propter escam destruere opus Dei: omnia quidem sunt munda, sed malum est homini, qui per offensivum manducatur.

21. Bonum est non manducare carnem, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

22. Tu fidem habes? penes te ipsum habere coram Deo. Beatus qui non iudicat semetipsum in eo quod probat.

23. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

ANALYSIS.

In duobus præcedentibus capitulis, charitatem erga proximum multoties commendavit Apostolus; in hoc quædam dissidiorum, charitatis offensivorum, causas componit.

Ex Judæis conversi, et in fide adhuc infirmi, cibos et dies juxta legem Mosaicam observant, et gentiles conversos, ob istorum inobstantiam iudicabant; hi autem Judæos, ob hoc ipsum, contemnebant ut infirmos; hos et illos sic arguit Apostolus, ut utroque doceat charitatis regulas.

Primo versu docet infirmum à doctioribus cum charitate suscipiendum.

Secundo versu breviter exponit altercationis argumentum, quod supra.

Tertio versu sic eam definit, ut unumquemque in sua præci relinquat, dummodo charitatem servent et pacem; docti non spernant infirmos; infirmi non iudicent doctos.

A versu 4 ad 15 multis probat neminem à fratre suo

PARAPHRASIS.

1. Inter alia autem mutue charitatis officia, hoc speciatim vobis commendo: si quis sit inter vos in rebus fidei nondum satis instructus, hunc vos, qui doctiores estis, assumite cum charitate instruendum, et cum eo ne disputationibus contendatis.

2. Verbi gratiâ, is qui de Evangelio bene instructus est, credit sibi licere quibuslibet cibis vesci; alius autem de fide minus instructus, putat id non esse licitum, et ideo vescitur oleribus, ne quid à lege Mosaicâ prohibentur comedat.

3. Hæc tanti non sunt momenti, ut ob ea imminutionem pati debeat fraterna charitas. Igitur qui, juxta libertatem Evangelii, quibuslibet appositis vescitur, non spernat infirmiores, qui, ex animi sui infirmitate, à carnibus abstinent, et oleribus vescitur; et hic

iudicandum, tum quia auctoritatem iudicandi non habemus, v. 4; tum quia scientiam ad iudicandum necessariam non habemus; cor fratris nostri non novimus; Deum in corde glorificat, v. 6; tum quia Christi solus est nos iudicare; et Christo non debemus præripere quod omni sanguinis sui pretio, v. 9. Memores itaque quod coram Christo, communi omnium Domino in iudicio, sistemus iudicandi, alios ne iudicemus, v. 10, 11, 12.

§ 15 et multis sequentibus doctiores monet, ut caveant ne dent infirmioribus scandalum; nullus quidem cibum frater percat, v. 15, ne dent occasionem blasphemie, v. 16; attendant quod regnum Dei non sit esca, sed iustitia, pax et charitas, v. 17, itaque sectentur quæ sunt pacis et edificationis, v. 19; caveant ergo quod scandalo destruit, v. 20: præstaret re licitâ non uti, quam illius usu parere scandalum, v. 21.

Denique docet infirmos, ne quidquam contra conscientiam agant, v. 22, 25, aliorum exemplo scilicet impiali.

non damnet eum, qui promiscuo cibo utitur, quia Deus illum sibi adiunxit, suumque fecit.

4. Tu enim, Judæe, fratrem tuum condemnans, quis es? et quo jure servum iudicas alienum?

Certe, etsi condemnandus esset, non tamen à te, sed à domino suo, cuius sententiâ, causâ cadet, aut subsistet, illius arbitrio puniendus aut absolvendus: Ego autem dico tibi quod causâ non cadet, quia Dominum habet potentem et clementem, qui suâ potentia fulciat, suâ clementiâ absolvat.

5. Quod de cibis dixi, idem de diebus dico: nam qui infirmus est, et imperfecte adhuc fidei, diem inter diem distinguit; contra doctorem et solidæ fidei, dies omnes iudicat pares: ob ista similiter fraterna non scindatur concordia; sed suo quisque relinquatur

iudicio, presertim ubi nullum est religionis detrimentum.

6. Etenim qui dies observat et distinguit, id ad Dei gloriam et obsequium facit; sicut et qui dies omnes Deo pariter dedicat, Dei quoque honorem intendit;

Item qui promiscuè quodvis comedit, ad Domini gloriam comedit; gratias enim illi agit de cibo assumpto;

Et qui abstinet à cibis, religionis ergo abstinet, et de cibis sibi permissis, Deo pariter gratias agit.

7. Uterque, inquam, Deum benedicit: nemo enim nostrum, qui Christiani sumus, sui causâ vivere debet aut mori, sed Dei gratiâ, cuius toti sumus.

8. Sive enim vivimus, Domino vivimus, à quo est vita nostra; sive morimur, Domino morimur, quo iudice morimur: in quocumque ergo statu simus, seu viventes, seu mortui, Domini sumus, qui magno pretio nos redemit, sui scilicet sanguinis pretio.

9. In hunc quippe finem Christus mortuus est, et morte suâ nostræ redemptionis lytrum solvit; et à mortuis suscitatus vitâ vivit immortalis, ut in mortuos et vivos, in celo et in terrâ dominetur.

10. Cùm ergo Dei Christianique simus, quare tu, Judæe, non manducas, fratrem tuum manducantem, et de cibis sibi permissis, Deo pariter gratias agit. Uterque, inquam, Deum benedicit: nemo enim nostrum, qui Christiani sumus, sui causâ vivere debet aut mori, sed Dei gratiâ, cuius toti sumus.

Quo jure hanc in alterum exeretis auctoritatem? omnes enim nos Christi sumus pariter servi; omnes pariter sistendi sumus ante tribunal Christi, et ab eo iudicandi; quid ergo illius officium præripitis?

11. Recordamini ejus quod apud Isaiam scriptum est: Vivo ego, dicit Dominus; me mortales omnes agnoscent, confitebuntur, et genuflexi adorabunt ut Deum, Dominum et supremum Judicem suum.

12. Cùm ergo coram hoc supremo et æquissimo iudice, unusquisque nostrum pro semetipso sit rationem redditurus, non pro aliis, quorum cura nobis non est commissa;

13. Proprie nostræ salutis invigilantes, nostrumque proprium negotium agentes, non amplius alios iudicemus in malum.

Sed potius hoc apud vos statuete, nulli fratrum occasionem dare aut remora: in viâ salutis, aut casus à salute.

14. Quod ad me attinet, ego certissimè scio, et plenissimè sum persuasus, Christi afflatus et doctrinâ, quod nullus cibis sit suâ naturâ impurus, ideoque licet promiscuè quolibet uti;

Per accidens tamen, propter ignorantiam, aliquis cibis fit immundus, et scilicet qui putat illum immun-

dum seu prohibitum; et ideo coram hoc infirmo prouderent utendum est evangelicâ libertate.

15. Etenim si hic frater tuus infirmus existimat, licet ex errore, aliquid immundum, et illud tamen coram eo comedis, sique cum ob tum cibum lædis, aut saltem morere afficis;

Tunc peccas contra fratrem charitatem.

Ah! ne frater tuus, licet infirmus, sit tibi tam vilis, ut cum cibo tuo perdas, quem Christus tantum fecit, ut pro illo salvando mori non dubitaverit.

16. Cavete igitur ne causa sicut cor blasphemetur fides et religio nostra, ob vestras de cibis edendis aut non edendis dissensiones et schismata.

17. Etenim vera religio, per quam Deus in nobis regnat, et ob quam nobis celeste regnum parat, non consistit in electione cibi et potus.

Sed in morum innocentia, in pacis fraternæ studio, et in spirituali gaudio, bonam conscientiam semper comitante.

18. In his quisquis Christo servit, et in Deo placet, et à piis hominibus approbatur.

19. Itaque sectemur ea quæ pacem conciliant et augent, et ea faciamus quæ ad mutuum conferunt edificationem.

20. Cave, christiane, in fide doctior, ne propter vilem cibum destruas edificium Dei, fratrem scilicet infirmum, in quo Christus per fidem habitat.

Scio, et illud jam dixi, nullum cibum ex se immundum esse; imò mundi sunt omnes, tum naturâ suâ, tum Christi Domini permissu.

Nihilominus peccat ille qui cibo ex se licito utitur cum sui fratris scandalo; tunc enim re bonâ malè utitur.

21. Præstabilius est omnino à carnibus abstinere, et nunquam vinum bibere, quam sic aut cibo quopiam, aut potu, fratri tuo lapsus occasionem dare; sive te contra conscientiam imitetur, sive te temerè iudicet; et per te scandalizatus, infirmior fiat in fide.

22. Tu in fide instructor credis, et bene, quod nullus amplius cibis sit immundus; hanc fidem in animâ, et coram Deo serva; at ne eâ foris cum tui fratris offendiculo utaris;

Beatus autem omnis qui semetipsum non condemnat interius in eo quod probat exterius, seu qui nihil contra conscientiam operatur, malo impulsus exemplo, aut quovis alio motivo.

23. Qui verò fluctuat et hæsitat ambiguus, an tali cibo liceat uti, si sic dubitans comedit, ille reus est peccati, utpote propriâ suâ conscientia iudicatus; dictabat enim sibi non licere, quod fecit tamen; quidquid autem est contra conscientiam dictamen peccatum est.

COMMENTARIA.

VERS. 4. — INFIRMUM AUTEM IN FIDE ASSEMITE; SYR.: *Ei verò qui est infirmus in fide date manum.* Gentiles.

VERS. 1. — *Infirmum autem in fide assume, id est, ad conversationem vobis adjungite, et habete ut fra-*

sen ex gentilibus conversos alloquitur Apostolus, et hortatur ut infirmiores in fide cum charitate suscitrem, nec repellite tanquam alienum à Christo, quin potius ut infirmum et curâ egentem fovete.

pian, nec importunis disputationibus lacescant. *Infirmum* igitur in fide, et nondum satis instructum, vos, qui doctiores et fortiores esis, *assumite* cum charitate instruendum, eumque ut fratrem fovete, jurate, seu, ut ait Syr., ei date manum, sicut infirmo in itinere datur manum.

NON IN DISCRETIONIBUS COGITATIONEM: Græc. *Non in disceptationibus disputationum*; Syr. *Nec sitis ambigentes in cogitationibus vestris*, id est, cum eo ne contentatis, an benè, an malè sentiat, quia adhuc charitative tolerandus est, nec importunis disputationibus lacescendus, ne fortè offensus ab incæpto resiliat.

VERS. 2. — *ALIUS ENIM CREDIT SE MANDUCARE OMNIA*. Factum, seu altercationis argumentum breviter exponit. *Alius*, id est, qui in fide firmus, et de Evangelio benè instructus, credit sibi licere quibuscumque cibis vesci, quia nullum in lege evangelicâ ciborum genus immundum censetur.

QUI AUTEM INFIRMUS EST, OLUS MANDUCAT; Græc. *olera comedit*; Syr. *manducat*. Divus Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, omnes in indicativo, *vescitur, manducat*; ita ut sit propositio factum simpliciter exponens, scilicet: *Infirmus autem*, seu Judæus recentior conversus, et de evangelicâ libertate non satis instructus, oleribus vescitur. Juxta nostram Vulgatam hic sensus est: *Infirmus autem*, et in fide parùm doctus, putat id non licitum esse; is itaque, seu infirmus, olus et cibos à lege Mosaicâ permixtos *manducat*, ne contra conscientiam peccet. Per *olus* intellige quælibet legumina, quorum nullum erat Judæis vitium; multa autem animalia, tum ex piscibus, tum ex volucribus, tum ex bestiis, erant prohibita.

VERS. 3. — *IS QUI MANDUCAT, NON MANDUCANTEM...* Altercationem sic definit, ut unumquemque in suâ praxi reliquat, dummodò charitatem et pacem servent.

QUI MANDUCAT, id est, is qui juxta libertatem Evangelicam quibuscumque vescitur, eum qui juxta legem Moysi ciborum electionem servat non spernat, tanquam rudem, imperitum atque superstitiosum. Vel non spernat, nec vilem faciat ejus animam, scandalum ei dando, dum exemplo suo illum inducit ad manducandum contra propriam conscientiam.

Non in disceptationibus cogitationum, id est, opinio-nibus. Græc. *non in altercationibus disputationum*. Nolo, inquit, cum eo, sub pretextu doctrinæ evangelicæ contentas.

VERS. 2. — *Alius enim credit se manducare omnia*, q. d. *Alius putat licere vesci omnibus quasi mundis, quo quod in lege evangelicâ nihil legaliter sit immundum.*

Qui autem infirmus est, olus manducat: Qui autem infirmus est fide, comedat olus, vel quid simile, quod lege Mosaicâ constat non esse prohibentem, abstinent à prohibitis.

VERS. 3. — *Is qui manducat, non manducantem non spernat*, id est, non habet vilem ejus salutem, scandalum ei ponendo, dum exemplo suo facit eum comedere contra conscientiam.

Et qui non manducat, manducantem non judicat, id est, non condemnet tanquam legis transgressorem,

ET QUI NON MANDUCAT, id est, infirmus in fide, et legis Mosaicæ adhuc in hoc observator, non condemnet manducantem, id est, promiscuus victu utentem, tanquam legis transgressorem; DEUS ENIM ASSUMIT ILLUM. Rationem assignat ob quam non debeat quis fratrem suum judicare, quia scilicet Deus illum in servum et cultorem suum assumpsit, et consequenter ad eum pertinet. Quis ergo judicet eum quem Deus suum publicè assumpsit et probat?

VERS. 4. — *TU QUIS ES, QUI JUDICAS ALIENUM SERVUM?* Urget allatam rationem, ob quam de fratre nostro judicare non debemus, scilicet auctoritatem non habemus. *Tu*, qui non manducas, et manducantem judicas, quis es? cujus auctoritatis? non tuum est judicare manducantem, sive benè, sive malè agat, nec ad te pertinet.

DOMINO SVO STAT AUT CADIT, id est, Dominum ac judicem suum habet, Deum scilicet, à quo vel absolvatur, vel condemnatur; seu Domini judicio, aut pro se, aut contra se sententiam feret. *Stat*, qui in causâ victor est; *cadit*, qui judicium contra se refert.

STABIT AUTEM, id est, causâ non cadet, non condemnabitur, quia Deus potest efficere ut stet. *Idea* Deus qui cibos vetuit in lege Mosaicâ, potuit illos in Evangelio permittere.

Nota litteralis.

Circa versum tertium nota quod Apostolus modo valdè diverso, pro temporum et personarum diversitate, eadem de re agit. Galatas, cap. 1, increpat durè ob legalium observantiam; Judæis Romanis velut indifferentem relinquit uniuscujusque conscientiam; unde hic diversus agendi modus? et quæ illius ratio? Galatas increpat ob legalia, quia ipsi, cum gentiles essent, et legalia nunquam observassent, ea tamen post baptismum assumpserant ut necessaria: hinc, *ô stulti Galatas!* etc., cap. 5. Judæis verò permittit ad tempus legalia servare, nondum mortifera, quia adhuc infirmi erant in fide, seu, ut ait D. Chrysostomus, quod novella esset Romanorum fides. Talia corrigendi nondum erat tempus. Adde quod synagoga erat cum honore sepelienda.

OBSERVATIONES MORALES.

Primò hic mirare cum D. Chrysostomo divinam Apostoli nostri sapientiam, quæ utrosque altercantes sic

aut immundo cibo se contaminantem, aut immundo cibo se contaminantem, *Deus enim illum assumpsit*, illum scilicet manducantem assumpsit in servum et cultorem suum; et proinde non est ab alio judicandus; q. d.: Quis ergo eum judicet et damnet, quem Deus probavit et approbavit?

VERS. 4. — *Tu quis es qui judicas alienum servum?* Græc. *famulum domesticum*. Jubet ergo ut non manducans Judæus manducantem gentilem non judicet, sed Dei, cujus servus est, iudicio eundem relinquat.

Domino suo stat, aut cadit; non tuum est judicare quasi peccantem edendo que tu putas immunda; habet Dominum ac judicem suum Deum, sive Christum, à quo absolvetur, si benè agat: vel condemnabitur, si malè. Hoc enim est Dominò suo stare aut cadere. A Domino suo absolvendum esse aut condemnandum.

ad mediocritatem reducit, ut hos et illos corrigat et instruat. Hincque disce 1° charitativum corrigendi et instruendi modum; 2° pacem omnibus rebus ex se indifferentibus anteponendam; 3° multis in occasionibus unumquemque in suo sensu relinquendum, ne pax turbetur, charitas lædatur, præcipue cum non est commodum et maturum corrigendi tempus.

Secundò mirare et imitare charitativum Apostoli monitum firmiter datum: *Infirmum in fide assumite*. Firmior sciat cum infirmioribus infirmari, ut infirmum confirmet; sciat se patrem, se fratrem, sicque cum charitate suscipiat, foveat, instruat; charitativam det illi manum, non spernat, non arguat acriter, non alteretur, nec disputet cum eo; disputatio enim animum exacerbat, charitas verò cor emollit et atrahit.

Denique in tertio versu remedium nota duobus vitiis valdè communibus congruum: docti spernunt ignaros, ignari judicant doctos; hi et illi suo vitio medicinam sumant à D. Paulo datam.

VERS. 5. — *NAM ALIUS JUDICAT DIEM INTER DIEM*; Græc. *Hic quidem judicat*, etc.; *hic autem judicat omnem*, etc. Postquam de cibis agit, ad aliud legalium genus venit, ob quod erat inter Romanos altercatio, scilicet, dierum distinctionem et observantiam. *Alius*, scilicet Judæus, in fide infirmus, diem à die distinguit, seu unum alio sanctiorem judicat, v. g., sabbatum, neomenias, etc., seu certis diebus jejunat, et à quibusdam cibis abstinet, v. g., à fermentato pane in hebdomada Paschæ.

ALIUS AUTEM, id est, fide firmior et in lege evangelicâ instructor, sciens quæ hæc omnia legalia per Christum esse sublata, *JUDICAT OMNEM DIEM* æqualem esse, nec unum ab alio distinguit, sive jejunii, sive ciborum quorundam abstinentiæ.

UNUSQUISQUE IN SUO SENSU ABINET, id est, quisque suum in his rebus iudicium sequatur. Nota quod errabant quidem Judæi, legalia per Christi mortem abrogata servantes; quia tamen hæc nondum erant mortifera, Evangelio quippe nondum satis pronulgato et explicato, illos in suo permisit errore, donec plenius instruerentur, ne, si ab istis legalibus statim revocarentur, turbati resisterent à fide. Vide dicta v. 4. Itaque per charitatem infirmatur cum infirmis. Nota 2° quod agitur hic de festis et de jejunii in lege Mosaicâ præscriptis, ut patet ex textu. Lex autem illa erat per

Stabit autem, ac si dicat: Imò tibi affirmo, quod non cadet, non condemnabitur iudice Domino suo, sed stabit, id est, absolvetur.

Potens est enim Deus statuerè illum, id est, efficere ut stet. Quavis, inquit, homines in fide non satis instructi cum judicent, id est, condemnent: tamen Deus potens est eum absolvere, et suo iudicio justificare; quod et faciet.

VERS. 5. — *Nam alius judicat diem inter diem*: Judæus in fide Christi adhuc infirmus, uno die secundum præscriptum legis veteris certis cibis abstinet, aliis diebus non abstinet: gentilis verò judicat omnem diem esse æqualem et omni die indifferenter quovis cibo vescitur, fruens libertate Evangelicæ; et uterque benè facit. Nota, Apostolum tantum loqui de festis et jejunii Judæicis, et quia tum nondum erant sancto-

rum festi vel jejunia Christianis ab Ecclesiâ indicta et instituta.

Alius autem judicat omnem diem, non solum autem ciborum, sed et dierum discrimina fuisse judaizantibus in observatione, constat ex Epistolis ad Gal. 4 et Col. 2.

UNUSQUISQUE IN SUO SENSU ABINET; Græc. *in propria mente*, hoc est, quisque suo iudicio perfruatur, plenè illud sequatur, quisque suum sensum abundè expleat. Uterque enim suum sensum sequendo benè agit: nam uterque Domino manducat, vel non manducat. Ita Basilus: quisque, ait S. Ambrosius, suo consilio remittatur.

VERS. 6. — *Qui sapit diem, Domino sapit*. Qui sapit, hoc est, qui judicat et discernit diem abstinentiæ à die quo non est abstinentium; sapere enim discernere festi vel jejunia Christianis ab Ecclesiâ indicta et instituta.

Qui sapit diem, Domino sapit. Qui sapit, hoc est, qui judicat et discernit diem abstinentiæ à die quo non est abstinentium; sapere enim discernere festi vel jejunia Christianis ab Ecclesiâ indicta et instituta.

Qui sapit diem, Domino sapit. Qui sapit, hoc est, qui judicat et discernit diem abstinentiæ à die quo non est abstinentium; sapere enim discernere festi vel jejunia Christianis ab Ecclesiâ indicta et instituta.

Qui sapit diem, Domino sapit. Qui sapit, hoc est, qui judicat et discernit diem abstinentiæ à die quo non est abstinentium; sapere enim discernere festi vel jejunia Christianis ab Ecclesiâ indicta et instituta.

VERS. 7. — NEMO ENIM NOSTRUM SIBI VIVIT...; Græc., *sibi ipsi*, etc. Probat et manducantem et non manducantem Domino manducare, et non manducare. *Nemo enim nostrum*, qui Christiani sumus, propter se vivit aut moritur; sed propter Deum, cujus est totus, et ad cujus propterea gloriam omnia sua referre debet.

VERS. 8. — SIVE ENIM VIVIMUS, DOMINO VIVIMUS... id est, Christo Domino, qui nos fecit suos, et cui propterea debemus et vitam, et mortem, et omnia nostra consecrare.

SIVE ERGO VIVIMUS, SIVE MORIMUR, DOMINI SEMUS, id est, Christi, à quo empti sumus pretio magno, ipsius scilicet sanguine. Servorum nihil est, omnia verò sunt Domini. Cùm ergo servi sumus Christi Domini, qui nos suo sanguine redemit, ideò omnia nostra, et vita et mors, Christi sunt.

VERS. 9. — IN HOC ENIM CHRISTUS MORTUUS EST ET RESURREXIT. Græc. addit, et *revixit*. Addit etiam Syrus. Dat causam cur Christi sumus, non nostrum. *In hoc*, id est, in hunc finem, *Christus mortuus est, et resurrexit*, à mortuis, vità vivens immortalis;

UT ET MORTUORUM ET VIVORUM DOMINETER, id est, ut ex morte sua et ex resurrectione sua dominaretur in mortuos et vivos. A primo quidem conceptionis instanti, Christus omnium Dominus fuit, hujus tamen domini usum et exercitium adeptus est per mortem et resurrectionem suam. *Data est mihi omnis potestas in celo et in terra*, in totam Ecclesiam triumphantem et militantem, etc.

VERS. 10. — TU AUTEM, QUID JUDICAS FRATREM TUUM...? Cùm solus Dei et Christi simus, quare, tu nimis cibos: hinc sapere licet significat discernere, et discernendo observare diem abstinentiæ. Qui ergo ita sapit, et discernit diem abstinentiæ, *Domino sapit*, hoc est, ad Dei legislatoris obsequium facit et discernit: ita S. Chrysost. Sentit Apostolus ita utrumque de altero existimare debere; quod nimirum ad Christi Domini faciendū debere; quod nimirum ad Christi Domini (ad Domini Dei honorem) manducatur.

Et qui manducat (idolothyta, et cibos lege vetitis) *Domino* (ad Domini Dei honorem) manducat.

Gratias enim agit Deo, scilicet manducaturus.

Et qui non manducat (qui idolothytis et cibis lege vetitis abstinet) *Domino non manducat*, id est, ad Dei honorem is abstinet.

Et gratias agit Deo, non tam quia velitis abstinet, quam quia lege concessis utitur.

VERS. 7. — *Nemo enim nostrum sibi vivit, etc.*, q. d.: Non ad nostrum usum et commodum præcipue, sed ad Dei obsequium vivimus, et morimur: ille enim est Dominus nostræ vitæ et mortis.

VERS. 8. — *Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur*: Nemo nostrum vivit propter se, id est, ad suam ipsius gloriam aut commodum, tanquam finem suæ vitæ, sed ad gloriam Domini, cujus est servus: et nemo nostrum eligit mori propter se, sed propter Dominum.

Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus, q. d.: Totum, quod sumus, quod agimus, quod vivimus, quod morimur, est Christi Domini, ejus enim servi sumus.

VERS. 9. — *In hoc enim Christus mortuus est, etc.*, ut dominetur, id est, ut exerceat acceptæ potestatis et domini usum: nam Christus à primo instanti suæ incarnationis, ratione unionis hypostaticæ, fuit Dominus omnium: sed post mortem hujus domini plenum exercitium accepit. Sicut Christus mortuus est ut dominetur mortuorum, ita resurrexit ut dominetur vivorum: ergo resurgemus in vitam æternam, ut

Judæe, non manducans abstinentem, nec abstinentem manducantem condemnet; sed unusquisque circa ea que ad eum spectant, occupetur.

SED HOC JUDICATE MAGIS, NE PONATIS... id est, sed hoc apud vos potius statuile, ne fratri vestro ponatis offendiculum, quod ambulatent retardet; vel scandalum, quod sit ei causa cadendi. Hoc videtur ad firmiores, seu doctiores specialiter spectare, sicut et reliqua hujus capituli et initium sequentis. Illos ergo monet Apostolus ut caveant ne libertate evangelicæ abutentes, occasione dent inferioribus, vel eos judicantes, vel contra conscientiam suam edendi, vel fortè, quod pejus est, ad Judaismum redeundi.

VERS. 14. — SCIO ET CONFIDO IN DOMINO JESU... Græc., *scio et persuasum sum in Christo Jesu*; Syr.: *Novi siquidem, et persuasum habeo per Dominum Jesum*. Id est, quod ad me, indubitè scio et persuasum habeo per doctrinam Domini Jesu, à quo illud didici, quia nihil commune per ipsum, id est, quod nullus cibus sit immundus; per ipsum, id est, per Christum, per legem Christi, per legem evangelicam. Ita Theodoretus. In Græco tamen hodierno est, *per seipsum*. Syrus habet, *ex seipso*, Origenes, *per se et naturam suam*; ita et D. Chrysostomus, Theophylactus; accentibus mutatio hanc facit variationem: *de seipso*, vel *de seipso*, que in re, non est magna, quia utrumque verum.

VERS. 11. — SCRIPTUM EST ENIM, ISAÏ. 45, 25: VIVO EGO, SEU, UT HABET ISAÏAS: *In memetipso juravi*, id est, per memetipsum, seu per vitam meam juro.

MHI FLECTETUR OMNE GENU, id est, omnes homines me supremum Judicem agnoscent, supplices et subditi adorabunt.

ET OMNIS LINGUA CONFITEBITUR DEO, id est, Deumque confitebuntur; boni quidem voluntariè, mali vero invitè.

VERS. 12. — ITAQUE UNUSQUISQUE NOSTRUM PRO SE; Græc., *seipso*, etc., seu de seipso, non de aliis, coram hoc supremo Judice ad Domino rationem reddet; an tantum reddiderit, quantum accepit? tantum glorificaverit, quantum cognovit? pro mensura talenti accepti erit judicium.

VERS. 15. — NON ERGO AMPLIUS INVICEM JUDICEMUS, CHRISTUS NOBIS VIVIS DOMINATUR IN ÆTERNUM.

VERS. 10. — *Tu autem quid judicas fratrem tuum?* Compellat hæc parte non manducantem, id est, eum qui fide infirmus est, ut patet ex supradictis. Sequenti autem parte manducantem alloquitur.

Aut tu quare spernis fratrem tuum? Ut qui manducando scandalum ei præbeas. *Spernis*, Græcè, *pro nihilo habes*; nam qui fratri scandalum ponit, ita agit ac salutem ejus nihil penderet. Porro non judicandum esse docet ex eo quod Christus est omnium nostrum judex.

Omnes enim stabimus ante tribunal Christi, q. d.: Ille unus erit judex, scilicet Christus: ergo invicem non judicemus.

VERS. 11. — *Scriptum est enim* (Isaïe 45): *Vivo ego* (juro pro vitam meam), *dicit Dominus, quantum* (quod) *mhi flectetur omne genu* (omnes gentes me colent et adorabunt); est enim hoc loco prophetia de conversione omnium gentium ad Christum, et omnis lingua confitebitur Deo, q. d.: Omnes homines me Christum hominem agnoscent pro Deo, et judice summo, laudabuntque meam clementiam vel justitiam; sed boni voluntariè, mali invitè et coactè.

VERS. 12. — *Itaque unusquisque nostrum, etc.* Pro se, Græcè, *deseipso*, id est, de factis propriis, non de alienis.

VERS. 15. — *Non ergo amplius invicem judicemus: sed hoc judicate* (discernite, statuite) *magis, etc.* propter scandalum, quo significatur omne id quod prolapsionis et ruinae causam affert.

VERS. 14. — *Scio et confido in Domino Jesu*, à quo didici, et scio id quod dico et doceo. *Quia* (quod) *nihil commune per ipsum*. Q. d.: Scio per Christum, id est, per Christi legem et libertatem nullam escam esse communem, id est, immundam, nisi ei qui pro errore vel conscientiam erroneam, existimat quod commune esse, illi commune, id est, immundum et vitium est.

id est, nec manducans abstinentem, nec abstinentem manducantem condemnet; sed unusquisque circa ea que ad eum spectant, occupetur.

SED HOC JUDICATE MAGIS, NE PONATIS... id est, sed hoc apud vos potius statuile, ne fratri vestro ponatis offendiculum, quod ambulatent retardet; vel scandalum, quod sit ei causa cadendi. Hoc videtur ad firmiores, seu doctiores specialiter spectare, sicut et reliqua hujus capituli et initium sequentis. Illos ergo monet Apostolus ut caveant ne libertate evangelicæ abutentes, occasione dent inferioribus, vel eos judicantes, vel contra conscientiam suam edendi, vel fortè, quod pejus est, ad Judaismum redeundi.

VERS. 14. — SCIO ET CONFIDO IN DOMINO JESU... Græc., *scio et persuasum sum in Christo Jesu*; Syr.: *Novi siquidem, et persuasum habeo per Dominum Jesum*. Id est, quod ad me, indubitè scio et persuasum habeo per doctrinam Domini Jesu, à quo illud didici, quia nihil commune per ipsum, id est, quod nullus cibus sit immundus; per ipsum, id est, per Christum, per legem Christi, per legem evangelicam. Ita Theodoretus. In Græco tamen hodierno est, *per seipsum*. Syrus habet, *ex seipso*, Origenes, *per se et naturam suam*; ita et D. Chrysostomus, Theophylactus; accentibus mutatio hanc facit variationem: *de seipso*, vel *de seipso*, que in re, non est magna, quia utrumque verum.

VERS. 11. — SCRIPTUM EST ENIM, ISAÏ. 45, 25: VIVO EGO, SEU, UT HABET ISAÏAS: *In memetipso juravi*, id est, per memetipsum, seu per vitam meam juro.

MHI FLECTETUR OMNE GENU, id est, omnes homines me supremum Judicem agnoscent, supplices et subditi adorabunt.

VERS. 12. — ITAQUE UNUSQUISQUE NOSTRUM PRO SE; Græc., *seipso*, etc., seu de seipso, non de aliis, coram hoc supremo Judice ad Domino rationem reddet; an tantum reddiderit, quantum accepit? tantum glorificaverit, quantum cognovit? pro mensura talenti accepti erit judicium.

VERS. 15. — NON ERGO AMPLIUS INVICEM JUDICEMUS, CHRISTUS NOBIS VIVIS DOMINATUR IN ÆTERNUM.

VERS. 10. — *Tu autem quid judicas fratrem tuum?* Compellat hæc parte non manducantem, id est, eum qui fide infirmus est, ut patet ex supradictis. Sequenti autem parte manducantem alloquitur.

Aut tu quare spernis fratrem tuum? Ut qui manducando scandalum ei præbeas. *Spernis*, Græcè, *pro nihilo habes*; nam qui fratri scandalum ponit, ita agit ac salutem ejus nihil penderet. Porro non judicandum esse docet ex eo quod Christus est omnium nostrum judex.

Omnes enim stabimus ante tribunal Christi, q. d.: Ille unus erit judex, scilicet Christus: ergo invicem non judicemus.

VERS. 11. — *Scriptum est enim* (Isaïe 45): *Vivo ego* (juro pro vitam meam), *dicit Dominus, quantum* (quod) *mhi flectetur omne genu* (omnes gentes me colent et adorabunt); est enim hoc loco prophetia de conversione omnium gentium ad Christum, et omnis lingua confitebitur Deo, q. d.: Omnes homines me Christum hominem agnoscent pro Deo, et judice summo, laudabuntque meam clementiam vel justitiam; sed boni voluntariè, mali invitè et coactè.

VERS. 12. — *Itaque unusquisque nostrum, etc.* Pro se, Græcè, *deseipso*, id est, de factis propriis, non de alienis.

VERS. 15. — *Non ergo amplius invicem judicemus: sed hoc judicate* (discernite, statuite) *magis, etc.* propter scandalum, quo significatur omne id quod prolapsionis et ruinae causam affert.

VERS. 14. — *Scio et confido in Domino Jesu*, à quo didici, et scio id quod dico et doceo. *Quia* (quod) *nihil commune per ipsum*. Q. d.: Scio per Christum, id est, per Christi legem et libertatem nullam escam esse communem, id est, immundam, nisi ei qui pro errore vel conscientiam erroneam, existimat quod commune esse, illi commune, id est, immundum et vitium est.

charitatem peccas.

NOLI CIBO TUO...; Græc., *ne cibo tuo perdas*, id est, ne fratrem tuum tam vilem habeas, ut eum perdas, quem Christus tanti fecit, ut pro illo mortem subire non dubitaverit. Perdes autem, si ednlio tuo des occasionem illi, vel temerè te judicanti, vel contra conscientiam suam te imitanti, vel ad Judaismum scandalizatus reduendi. Hinc discite quantum sit infirmis compatendum et condescendum, ne propter nos et per nos percat ille pro quo Christus obit. Discite et quod charitas debet omnium nostrarum actionum esse regula; et scientià et fide secundum charitatem utendum.

Ut tuam autem charitatem erga proximum accendas, et ex dilectione tu te illius accommodes infirmati, pendere Christi pro eo charitatem: Christus pro eo mortuus est, et ego nihil patiar pro quo Christus obit! Christus suâ propria morte vitam ei dedit; et ego hanc illi vitam meo scandalo eripiam! tantine facio Christi sanguinem, ut escâ villi, vel verbo fortè mordaci, fratrem meum velim perdere, pro quo Christus Dominus pretiosum sanguinem suum fudit!

VERS. 16. — NON ERGO BLSPHEMETUR BONUM NOSTRUM. Græc., *vestrum*; Syr., *nostrum*. Ne sitis ergo causa cur malè de nobis loquantur tum Judei, tum gentiles; nostraque religio ac evangelica libertas malè audiat apud eos, qui foris sunt, propter contentiones vestras de cibis edendis vel non edendis.

VERS. 17. — NON EST ENIM REGNUM DEI ESCA ET POTUS... Religio per quam Deus regnat in nobis, et per quam regnum cœlestis paratur, non consistit in electione cibi et potus, sed in justitiâ, quâ lex Dei servatur, et in pace cum proximo, et in gaudio spirituali, quod ex justitiâ et pace nascitur, seu quo Spiritus sanctus replet verè pios, verè pacificos.

Hoc loco abutuntur hæretici contra jejunia et ciborum abstinentiam ab Ecclesiâ præcepta. Sed notent 1° Apostolum non dicere: Regnum Dei non est abstinentia aut jejunium, sed non est esca; 2° Apostolum agere non de jejunis aut abstinentiâ ab Ecclesiâ institutis, sed per legem Mosaicam præceptis, ut dictum est v. 5. Vide ibi dicta; 3° Apostoli sensum esse quod regnum Dei non consistit per se in escâ, licet per accidens, ob Ecclesiæ præceptum, vel ob votum, abstinentia et jejunia sint ad salutem necessaria, et patet in Adæ peccato.

VERS. 18. — QUI ENIM IN HOC SERVIT CHRISTO, PLECEAT DEO... id est, qui in his virtutibus obit,

propter vestram discordiam et scandalum bonum nostrum, scilicet libertas et fides christiana; quam ut fideles per scandalum non obijciant blasphemie gentium, monet et urget hic Apostolus: gentes enim scandalizabantur, et à Christianismo avertebantur, cum videbant Christianos ita inter se contendere de cibis, et ciborum delectu.

VERS. 17. — *Non est enim regnum Dei esca, etc.*, q. d.: Pietas, fides, et gratia, quibus Deus regnat in nobis, non consistunt per se in certo cibo et potu, quasi hæc per se necessaria sint ad gratiam et beatitudinem assequendam.

VERS. 18. — *Qui enim in hoc* (in hisce que dixi,

quas versu precedenti recensui, in verâ scilicet pietate erga Deum, in pacis cum proximo servandæ studio, et in gaudio spirituali et in curâ alios spiritualiter consolandi, non autem contentione irritandi, qui sic Christo servit, et Deo placet et ab hominibus piis approbatur.

VERS. 19. — *Itaque quæ pacis sunt sectentur, et quæ...* Syr. : *Nunc post pacem curamus et post edificationem mutuum.* Ex dictis concludit Apostolus ut cum studio nos applicemus ad sectanda quæ ad pacem et ad mutuan edificationem pertinent, per bona scilicet exempla.

OBSERVATIO DOCTRINALIS ET MORALIS.

Frequens et familiare est Apostolo nomen edificationis, et ab ipso factum familiare Christianis, quorum tamen pauci vim et originem nominis illius intelligunt : ut autem intelligas, nota 1° quod secundum Apostolum fideles sunt templum Dei, 1 Cor., cap. 5, v. 16 ; cap. 6, v. 19 ; 2 Cor., cap. 6, v. 16. 2° Paradisus est civitas, cujus Deus fundator et architectus, Heb. 11, 10 ; cujus singuli fideles sunt lapides vivi, scalpri salubris ictibus et tonsione plurimâ preparati, ut in suo reponantur loco. Hinc illud omne quod facimus, ut proximus noster, vel Christo lapidi angulari firmius uniat, vel invicem alter alteri charitate jungatur, hoc vocatur edificatio. Quidquid igitur ad beatitudinem conferat et disponit, edificatio est. Quidquid ad sanctitatem confert, seu, ut Spiritus sanctus in nobis, velut in templo suo habitat, edificatio est. Duo autem ad hoc conferunt : documenta scilicet et exempla.

VERS. 20. — *Noli propter escam destrukere opus Dei...* Græc. : *Ne propter escam destruis, etc.*, id est, cave ne propter cibum, qui res est ex se indifferens, destruas et evertas edifiçium Dei, templum Dei, domum Dei. Perseverat inceptâ templi figurâ : frater, seu Christianus, in quo Christus habitat, domus est Dei, templum Spiritus sancti ; cave ne per tuum exemplum destruas hoc opus Dei. Hinc discamus templum studio cavendæ sint altercationes pacem turbantes, et mala exempla ad malum inducentia, cum per hæc destruat opus Dei.

OMNIA QUIDEM SUNT MUNDA, SED MALUM... Syr. : *Sed mala sunt homini, qui cum offendiculo, etc.* Fator

puta in pace, justitiâ, et gaudio Spiritus sancti, in quo consistit regnum Dei) servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus.

VERS. 19. — *Itaque quæ pacis sunt, etc.* ; videlicet præbentes invicem bona exempla, quibus adificentur et confortentur proximi in fide et pietate.

VERS. 20. — *Noli propter escam destrukere opus Dei,* quia edifiçium Dei, scilicet fidem, charitatem, et religionem christianam in proximo, vel opus Dei, hoc est, proximum ipsam, quem Deus fecit christianum, fidelem, piûm, ino domum et templum suum.

Omnia quidem sunt munda ; nihil est commune per seipsum.
Sed malum est homini, qui per offendiculum manducal ; malum, id est, peccatum est homini, id quod per se mundum est, edere per offendiculum, id est, cum offendiculo et destructione proximi.

VERS. 21. — *Bonum est non manducare carnem, et*

quidem, et illud jam dixi supra, v. 14, nullus cibus immundus est ; sed omnes cibi sunt mundi, tum natura suâ, tum Christi permissu ; peccat nihilominus homo qui illis utitur cum offendiculo et destructione proximi, quia tunc homo ille re bonâ malè utitur. Hinc rursus discamus quantâ cum discretione sit cum fratribus vivendum ; quanto studio omnia sint observanda, ne scandalum pariat infirmis ; etiam res bonæ, ubi per charitatem non diriguntur, malè fiant homini, qui per eas scandalum præbet proximo.

VERS. 21. — *Bonum est non manducare carnem...* ; Græc. : *Pulchrum, honestum est, etc.* ; Syr. : *Bonum est nos non edere carnem, nec bibere vinum, nec quicquam in quo offendatur frater noster.* Sensus ad litteram bonus quidem ; videtur tamen quod positivum hic pro comparativo ponatur, seu bonum, pro melius ; præstaret nunquam comedere carnem, et vinum non bibere, quam sic fratri dare lapsus occasione ; sive labatur, te contra conscientiam imitando, sive labatur, te temerè judicando, sive labatur in fide infirmior evadendo. Charitati debent omnia edere ; non tantum ab illicitis, sed et à licitis abstinendum, ubi charitas proximi postulat.

VERS. 22. — *Tu fidem habes...* ? firmiorem alloquitur : Tu credis, et benè, nullum amplius cibum immundum esse ; hanc fidem in animo serva et coram Deo ; ad nosi illam in publico prodere, eaque uti cum tui fratris offendiculo.

BEATUS QUI NON JUDICAT... id est, beatus qui semetipsum interius non condemnat in eo quod probat exterius, et de facto ; uno verbo, beatus qui nihil contra conscientiam agit. Hoc ad infirmum dirigitur, qui putans non licere carne, v. g., suilla vesci, aliorum tamen excitatus exemplo, contra propriam conscientiam edebat.

VERS. 23. — *Qui autem discernit ;* Græc. : *At ambigens, seu qui dubitat, hasitat, an scilicet liceat uti tali cibo, et tamen sic dubitans comedit.*

DAMNATUS EST, id est, ille reus est peccati, et proprio etiam iudicio ; quia non ex fide, id est, quia non juxta fidem, seu conscientiam suam agit, quæ dicitur non licere.

OMNE AUTEM QUOD NON EST EX FIDE, id est, quidquid est contra conscientiam, peccatum est. Fides

non bibere vinum, neque (aliud quid simile facere) in quo frater (proximus) tuus offenditur aut scandalizatur, aut infirmatur.

VERS. 22. — *Tu fidem habes ?* Dices mihi, inquit, te fidem habere quæ credas, ac certè persuasum habere omnia esse munda, ac legem cessare per Christum ; proindeque licitum tibi esse vesci quibuslibet : atque cum fident te velle profiteri libero ciborum usu. Sequitur responsus :

Pone tamenipsum habe coram Deo, q. d. : Noli illam jactare, illaque uti, cum frater scandalizet.

Beatus qui non judicat semetipsum in eo quod probat, quod eligi, quod amplectitur ; q. d. : Beatus est qui nihil agit contra conscientiam, qui non movet sibi dubia, et scrupulos in reatibus licitâ et adhioparâ, qualis est vesci idololatriis, aut cibis Judæis vetitis.

VERS. 23. — *Qui autem discernit (cibum à cibo, quasi illicitum et vitium à licito et permissu), si manducaverit*

hic idem est ac firma persuasio, seu dictamen conscientie ; patet enim textum legenti, quod hic non agatur de fide supernaturali christianâ, sed de fide morali et particulari practica. Unde colliges quod nostra conscientia sit primus casista noster ; ita ut, licet nos doctorum turba quid faciendum doceat, si

damnatus est (peccati et damnationis reatum incurrit), quia non ex fide, hoc est, quia non ex conscientie dictamine et credulitate, quæ credit licere hoc cibo vesci, supple manducet. Q. d. : Quia manducati et agit contra conscientiam, hinc peccato et damnationi se obstringit : Ita Chrysostomus.

Omne autem quod non est ex fide, peccatum est. Sensus est : Omne quod quis agit non persuasus id sibi licere,

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad praxim redigenda.

1° Quantâ charitate sit cum infirmis utendum. Cum charitate suscipiendus, instruendus, fovendus, v. 1 ; cum eo non altercandum, ibid. ; maxime cavendum ne detur ei offendiculum, v. 15, 13 ; ne pereat ille pro quo Christus mortuus est, ne destruat opus Dei, v. 20. Nam, ut ait divus Chrysostomus, si ecclesiam suffodere, grave est et scelestum, multo magis, si hoc fiat spirituali templo ; augustinus quippe est homo, magisque venerandus quam ecclesia ; non enim propter parietes mortuus est Christus, sed propter ista Spiritus sancti templi, hom. 26. Moral.

2° Quam periculosum sit judicare proximum, quia judicandi jus non habemus, Dei est ; Dei ergo iudicio stat : Deo itaque nostro iudicio facimus injuriam, v. 4 ; quia scientiam ad iudicandum necessariam non habemus, cor enim non novimus, hinc sæpè damna-

CAPUT XV.

1. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, et non nobis placere.

2. Uuusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad edificationem.

3. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est : Improperia impropertium tibi occiderunt super me.

4. Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt ; ut per patientiam, et consolationem Scripturarum, spem habeamus.

5. Deus autem patientiæ et solati, det vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum :

6. Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7. Propter quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit vos in honorem Dei.

8. Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum :

9. Gentes autem super misericordiâ honorare Deum, sicut scriptum est : Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine, et nomini tuo cantabo.

10. Et iterum dicit : Letamini, gentes, cum plebe ejus.

illud ipsum hic noster doctor internus condemnat, et iudicat non faciendum, peccaverimus illud faciendum. Hinc discite quanti refert scire quid faciendum, et non dubitare ; quanti refert in dubio securius amplecti, et dubium deponere.

sed vel illicitum putans, vel dubitans utrum liceat, peccatum est. Qui discernit cibum hunc quasi illicitum ab alio licito, si manducat id quod discernit quasi illicitum, damnatus est ; quia non ex fide, id est, quia non ex credulitate quod id liceat, sed contra conscientiam manducat. Apostolus enim per fidem hic, non intelligit fidem christianam, sed credulitatem, persuasionem, et dictamen conscientie.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad praxim redigenda.

mus eum qui apud Deum justus est ; quique hoc ipso opere quod damnatus, Deum honorat ; illud enim ad Dei gloriam facit ; itaque et nostro iudicio facinus injuriam proximo ; quia iudicando maximam Christo facinus injuriam, cujus mortis et resurrectionis jura violamus : mortuus est enim et resurrexit, ut omnium Dominus sit et Judex ; ipsi ergo præcipimus quod sui sanguinis pretio meruit, et emit, iudicium scilicet et dominium ; violamus et ejus gloriose resurrectionis jura, usurpantes potestatem quam à Patre in sua resurrectione receipt in omnes homines : *Data est mihi omnis potestas...* ; *dedi et iudicium iudicium facere.*

Ad hæc attendamus, ut cum infirmis secundum charitatem agamus ; et ut iudicium Deo relinquentes, de nemine iudicemus.

CHAPITRE XV.

1. Nous devons donc, nous qui sommes plus forts, supporter les faiblesses des infirmes, et non pas chercher notre propre satisfaction.

2. Que chacun de vous ait de la complaisance pour son prochain, dans ce qui est bon et ce qui peut l'édifier.

3. Car Jésus-Christ n'a pas cherché à se satisfaire lui-même, selon ces paroles de l'Écriture : Les injures qu'on vous a faites sont tombées sur moi !

4. Car tout ce qui est écrit a été écrit pour notre instruction, afin que nous conservions une espérance ferme par la patience, et par la consolation que les Écritures nous donnent.

5. Que le Dieu de patience et de consolation vous fasse la grâce d'être toujours unis de sentiment et d'affection les uns avec les autres, selon l'esprit de Jésus-Christ ;

6. Afin que d'un même cœur et d'une même bouche, vous glorifiiez Dieu le Père de notre Seigneur Jésus-Christ.

7. C'est pourquoi supportez-vous les uns les autres, comme Jésus-Christ vous a supportés pour la gloire de Dieu.

8. Car je vous déclare que Jésus-Christ a été le ministre de l'Évangile à l'égard des Juifs circoncis, afin que Dieu fût reconnu véritable par l'accomplissement des promesses qu'il avait faites à leurs pères.

9. Mais pour les gentils, ils doivent glorifier Dieu de la miséricorde, qu'il leur a faite, selon qu'il est écrit : C'est pour cette raison, Seigneur, que je publierai vos louanges parmi les nations, et que je chanterai des cantiques à la gloire de votre nom.

10. Et l'Écriture dit encore : Réjouissez-vous, nations, avec son peuple.